

Hämeenlinnan ehkäisevän päihdetyön
suunnitelma 2024-2026

Liite hyvinvointisuunnitelmaan

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Ehkäisevä päihdetyö	3
2.1. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Hämeenlinnassa	5
2.2. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön tehtävät	7
2.3. Pakka-toimintamalli	8
3. Päihdeavainindikaattorit.....	9
3.1. Asukkaiden päihdehaittoja ennakoivat tekijät	9
3.2. Päihteiden saatavuus ja käyttö Hämeenlinnassa.....	11
3.3. Päihteiden käytön vaikutus hyvinvointiin	12
3.4. Päihdetilannekysely	13
4. Toimintasuunnitelma (taulukkomuodossa).....	13
4.2. Ehkäisevän päihdetyön edistäminen Hämeenlinnassa.....	15
4.2.1. Lapset ja nuoret	15
4.2.2. Nuoret ja nuoret aikuiset	17
4.2.3. Työikäiset ja ikäihmiset	17
4.2.4. Hyvinvoinnin ja koulujen ammattilaiset	18
4.2.5. Elinkeino- ja viranomaisyhteistyö	19
4.3. Ehkäisevän päihdetyön viestintä	19
5. EPT vuosikello	21

1. Johdanto

Ehkäisevä päihdetyö on osa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä. Sen tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittoja niin päihteiden käyttäjille, heidän läheisilleen kuin yhteiskunnallekin. Työn tavoitteena on myös lisätä ymmärrystä päihteiden käytöstä ja niihin liittyvistä ilmiöistä sekä edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista päihteisiin liittyvissä asioissa (THL).

Lain mukaan ehkäisevä päihdetyö kattaa alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisyn. Päävastuu ehkäisevästä päihdetyöstä kuuluu kunnalle. Aiemmin Hämeenlinnan seudun ehkäisevän päihdetyön koordinoinnista vastasi A-klinikka Oy. 1.7.2023 alkaen Hämeenlinnan kaupunki vastaa itse ehkäisevän päihdetyön koordinoinnista.

Ehkäisevällä päihdetyöllä vaikutetaan monipuolisesti Hämeenlinnan kaupunkistrategiassa hyvinvoivien ihmisten yhteisölliseen kaupunkiin ihmisten terveyttä, osallisuutta ja turvallisuutta edistämällä. Tämän ehkäisevän päihdetyön suunnitelman tarkoitus on täydentää kaupungin hyvinvointisuunnitelmaa.

2. Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevä päihdetyö on osa kunnan ja hyvinvointialueen lakisääteistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Sosiaali- ja terveysministeriö on linjannut (2015) ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmassa kuusi painopistettä:

1. Ehkäisevän päihdetyön valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset rakenteet ovat kunnossa

- Kunnat ja alueet ehkäisevät alkoholin, tupakkatuotteiden, huumausaineiden ja rahapelaamisen haittoja kysyntään ja saatavuuteen vaikuttavilla keinoilla.
- Yhteistyötä tehdään paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla.

2. Haitoista viestitään tutkittuun tietoon perustuen yksilöiden ja yhteisöjen valintojen sekä sosiaali- ja terveystieteiden tueksi
  - Väestön tietoisuus alkoholin, tupakkatuotteiden, huumausaineiden ja rahapelaamisen haitoista ja riskeistä sekä niiden ehkäisemisen keinoista lisääntyy.
  - Viestintä tukee kysyntää ja saatavuutta sääteleviä toimia sekä sosiaali- ja terveystieteiden päätöksentekoa päihde-, tupakka- ja rahapelihaittojen vähentämiseksi.

3. Riskikäyttö ja haitat tunnistetaan sekä tukea tarjotaan varhaisessa vaiheessa
  - Alkoholin riskikäyttöä ja huumeiden käyttöä, tupakointia ja haitallista rahapelaamista vähennetään käyttämällä systemaattisesti lyhytneuvontaa.
  - Muita varhaisen avun menetelmiä tarjotaan käyttäjille ja heidän läheisilleen.
  - Etsivää työtä lisätään palvelujen ulkopuolelle jäävien löytämiseksi.

4. Paikallista alkoholi-, tupakka- ja rahapeli politiikkaa toteutetaan suunnitellusti ja laajassa yhteistyössä
  - Alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn kehitettyä Pakka-toimintamallia toteuttavien kuntien ja alueiden määrä lisääntyy
  - Viranomaisten, elinkeinon ja muiden toimijoiden yhteistyö laissa määriteltyjen ikärajojen ja päihtyneille anniskelun noudattamiseksi laajenee
  - Ikärajavaltavien tuotteiden saatavuus alaikäisille vähenee ja humalajuomisesta aiheutuvat haitat vähenevät.

5. Haittojen ehkäisyyn panostetaan lähiyhteisöissä
  - Ehkäisevää päihdetyötä tehdään yhteistyössä, suunnitelmallisesti ja kohdennetusti eri-ikäisten ihmisten arkiympäristöissä (varhaiskasvatuspaikat, koulut ja oppilaitokset, työyhteisöt, vapaa-ajan ympäristöt, kuten urheilu- ja liikuntaseurat, harrastetoiminta ja nuorisotilat).

6. Ammattilaisilla on riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista

- Päihdehaittojen ehkäisyn menetelmät ovat osa ammattilaisten perus- ja täydennyskoulutusta.
- Ammattilaiset hyödyntävät ehkäisevän päihdetyön materiaaleja ja koulutuksia osana työtään.

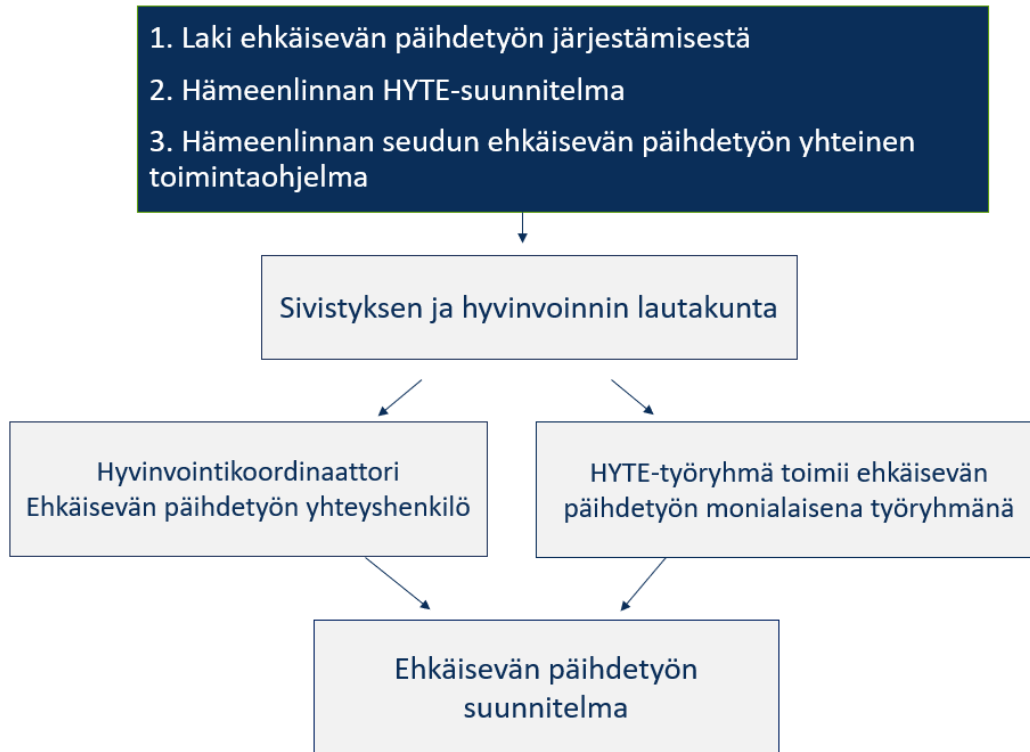
2.1. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Hämeenlinnassa

Julkinen valta huolehtii lain ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä lain (523/2015) mukaisesti alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisystä yhteistyössä yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa ja Terveys- ja hyvinvoinnin laitos kehittää ja ohjaa ehkäisevää päihdetyötä koko maassa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Aluehallintovirastot ohjaavat toimialueensa ehkäisevää päihdetyötä, suunnittelevat ja kehittävät sitä, sekä tukevat toimialueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä.

Kunnan tehtävänä on huolehtia ehkäisevän päihdetyön organisoinnista alueellaan ja nimetä ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielin.

Hämeenlinnassa ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaava **toimielin on sivistys- ja hyvinvointilautakunta** (Kaupunginvaltuusto 3.10.2022 § 109 HML/4064/00.01.01/2022). Varsinaista tehtävää hoitaa kaupungin Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä (**HYTE-työryhmä**), jossa on edustettuna kaupungin sivistys- ja hyvinvointitoimiala, strategia- ja tietojohdospalvelut, henkilöstöpalvelut, kaupunkirakenteen toimiala, Kanta-Hämeen hyvinvointialue, järjestöt, Poliisi, seurakunta, nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto, vammaisneuvosto sekä oppilaitoksista Koulutus kuntayhtymä Tavastia sekä Hämeen ammattikorkeakoulu. Ehkäisevän päihdetyön koordinoinnista vastaa Hämeenlinnassa hyvinvointikoordinaattori, joka toimii ehkäisevän päihdetyön yhteyshenkilönä. (Kuva 1.)

Lisäksi Hämeenlinnan seudun kolme kuntaa (Hämeenlinna, Janakkala ja Hattula) tekevät tiivistä yhteistyötä Ehkäisevän päihdetyön toteutuksessa, mm. Pakka-toimintamallin mukainen kysyntätyöryhmä toteutuu seudullisena Ehkäisevän päihdetyön ryhmänä.

Kuva 1: Ehkäisevän päihdetyön järjestäminen Hämeenlinnassa

2.2. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön tehtävät

Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö

- huolehtii käytännön organisoinnista, yhteydenpidosta, tiedon kokoamisesta ja jakamisesta eri kohde- ja ikäryhmistä, ja niiden päihdeiden käytöstä, sekä päihdehaitoista
- osallistuu hyvinvointikertomuksen laadintaan ja varmistaa osaltaan, että päihdeindikaattorit ja ehkäisevän päihdetyön kokonaisuus liitetään hyvinvointikertomukseen
- vastaa yhteydenpidosta ehkäisevän päihdetyön asioissa kunnan ja hyvinvointialueen välillä ja osallistuu seudulliseen (Hämeenlinna, Hattula ja Janakkala) ja alueelliseen (Kanta-Hämeen kunnat ja HVA) ehkäisevän päihdetyön työryhmiin Hämeenlinnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilönä
- toteuttaa Pakka-toimintamallia (toimintojen koordinointi, kehittäminen ja ylläpitäminen) eli alkoholielinkeinon (mm. vähittäiskaupat, ravintolat) kanssa tehtävää yhteistyötä, mediavaikuttamista, moniammatillisten ja ylisektoristen verkostojen toiminnan kehittämistä (yhteistyö ja sen koordinointi mm. elinkeinon, poliisin, varhaiskasvatuksen, koulujen, nuorisotyön, hyvinvointialueen ja eri järjestöjen kanssa), kansalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä
- päihdehaittoja ehkäisevien tapahtumien ja kampanjoiden järjestäminen
- tehostaa lakien (ikärajat, anniskelu) noudattamista
- koordinoi jalkautuvaa työtä
- toimii sitouttajana ja motivoi eri toimijoita ehkäisevää päihdetyötä koskevien suunnitelmien toteuttamiseen ja seurantaan, tarjoaa koulutusta henkilöstölle
- kerää hyvinvointitietoa ja tiedottaa ehkäisevän päihdetyön eri teemoista

2.3. Pakka-toimintamalli

Pakka-toimintamalli on paikallisten alkoholi- ja tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn kehitetty menetelmä. Pakka-mallin mukaisella työllä voidaan tutkimusten mukaan parantaa ikärajavaltontaa myyntipaikoissa, vähentää alaikäisten alkoholin ja nikotiinituotteiden saatavuutta, tukea alaikäisten raittiutta ja vaikuttaa asukkaiden asenteisiin alaikäisten juomisesta, sekä tiukentaa päihtyneille anniskelua ravintoloissa (THL).

Pakka-malli perustuu kunnan eri toimijoiden, viranomaisten ja paikallisen elinkeinon yhteistyölle. Pakassa toteutetaan erilaisia toimia, kuten päihdetilannekyselyitä, ostokokeita tai asiakasarviointeja. Pakkaa toteutetaan kahden erilaisen työryhmän kautta.

Kysyntätyöryhmä

Kysyntätyöryhmä pyrkii vaikuttamaan alaikäisten päihteiden saatavuuteen ja humalajuomiseen erilaisilla vaikuttamis- ja tiedotustoimenpiteillä. Kysyntätyöryhmän työ on pitkäjänteistä ja suunnitelmallista.

Hämeenlinnan seudulla toimii yhteinen Pakka kysyntätyöryhmä (seudullinen EPT-ryhmä), jossa on edustettuna Hämeenlinnan, Janakkalan ja Hattulan EPT-vastaavat, Poliisi, Ehyt ry, Kanta-Hämeen hyvinvointialueen ehkäisevä päihdetyö ja kouluterveydenhuolto, oppilaitoksista Hämeen ammatti-instituutti ja koulutuskuntayhtymä Tavastia, Hämeenlinnan nuorisotyö, seudullinen Vanhempainyhdistys, HPK juniorjätkiekko. Lisäksi NAL Hämeenlinnan seutu edustaa järjestöyhteistyöverkosta.

Tarjontatyöryhmä

Tarjontatyöryhmä kehittää alkoholin tarjonnan vastuullisuutta. Ryhmä toimii tiedon jakamisen verkostona ja kokoukset suunnitellaan tarpeiden mukaan. Tarvittaessa pyritään järjestämään koulutusta tarvelähtöisesti.

Hämeenlinnan pakka-tarjontatyöryhmään kutsutaan alkoholin tarjoajia eli ravintoloiden, kioskien, kauppojen ja Alkon edustajia, sekä lisäksi Veikkauksen, Poliisin,

aluehallintoviraston alkoholitarkastaja ja kaupungin terveysturvallisuus, joka vastaa tupakkavalvonnasta. Jatkossa myös tarjontatyöryhmä voidaan tarvittaessa ja osallistujien toiveisiin perustuen järjestää seudullisesti.

Lisäksi EPT-koordinaattori osallistuu maakunnalliseen tarjontatyöhön, jota koordinoi Kanta-Hämeen hyvinvointialueen EPT-koordinaattori.

3. Päihdeavainindikaattorit

Hyvinvointiongelmien kasautuminen helposti, esimerkiksi kouluttamattomuus, työttömyys ja taloudelliset haasteet lisäävät haitallisen päihteen käytön riskiä ja tiedetään, että toistuvasti humalahakuisesti juovilla nuorilla esiintyy muita enemmän riskikäyttäytymistä ja se myös lisää päihde- ja mielenterveyshäiriöiden riskiä. (THL, Päihdeavainindikaattorit.)

Seuraavissa alaluissa on esitelty THL:n ehdottamien päihdeavainindikaattorien mukaan Hämeenlinnan päihdetilannetta. Nämä indikaattorit tukevat ehkäisevän päihdetyön suunnittelua ja seurantaan. Hämeenlinnassa päihdeindikaattoreita raportoidaan hyvinvointiraportissa ja -kertomuksessa ja/tai ne ovat mukana Lapsiystävällinen Hämeenlinna -työkalussa. Seuraavissa alaluissa on tehty nostoja tämän hetken päihdetilanteesta.

3.1. Asukkaiden päihdehaittoja ennakoivat tekijät

Päihdehaittoja ennakoivia tekijöitä ovat muun muassa asunnottomuus, lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle, ilman opiskelupaikkaa jääminen, toimeentulon saaminen, työkyvyttömyyseläkkeelle jääminen ja työttömyys (THL, Päihdeavainindikaattorit).

Hämeenlinnassa on vain vähän asunnottomuutta; THL:n mukaan asunnottomia oli 0,2/1000 asukasta kohden, mikä tarkoittaa 15 asukasta (vuonna 2022). Koko maassa asunnottomia oli vuonna 2022 0,7/1000 asukasta kohden.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2020	2021	2022
Asunnottomat yksin asuvat / 1 000 asukasta (2018-) info ind. 483	Koko maa	yhteensä	0,8	0,7	0,7
	Kanta-Hämeen hyvinvointialue		0,3	0,2	0,3
	Hämeenlinna				0,2
Ulkona, yömajoissa, tilapäissuojissa ja laitoksissa olevat yksinäiset asunnottomat / 1 000 asukasta (2018-) info ind. 484	Koko maa	yhteensä	0,3	0,2	0,2
	Kanta-Hämeen hyvinvointialue		0,0	0,1	0,0
	Hämeenlinna				0,0

Kodin ulkopuolelle sijoitettuja alaikäisiä on Hämeenlinnassa koko maan keskiarvoa enemmän. Vuonna 2022 Hämeenlinnassa oli kodin ulkopuolelle sijoitettu 2,1 % 0-17 vuotiaista. Koko maan vertailuarvo oli 2022 1,6%.

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL) [Info 191](#)

Alue	Sukupuoli	2020	2021	2022
Koko maa	yhteensä	1,7	1,6	1,6
Kanta-Hämeen hyvinvointialue		1,9	1,9	1,9
Hämeenlinna		2,2	2,1	2,1

Koulutuksen ulkopuolelle jäävien 17-24 -vuotiaiden määrä on noussut Hämeenlinnassa ollen vuonna 2022 63 henkilöä, mikä tarkoittaa 8,1% vastaavan ikäisestä väestöstä, kun se koko Suomessa on 7,9%.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2020	2021	2022
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä info ind. 3219	Koko maa	yhteensä	7,3	7,9	
	Kanta-Hämeen hyvinvointialue		7,4	7,7	
	Hämeenlinna		7,3	8,1	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, skaalattu HYTE-indikaattori info ind. 5304	Koko maa	yhteensä			
	Kanta-Hämeen hyvinvointialue				
	Hämeenlinna		44	52	63

Hämeenlinnassa saadaan keskimääräistä enemmän toimeentulotukea. Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvien henkilöiden määrä (8,5%) oli hieman maan keskiarvoa (7,2%) suurempi vuonna 2022.

Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvat henkilöt, % asukkaista Info 493

Alue	Sukupuoli	2020	2021	2022
Koko maa	yhteensä	8,4	7,7	7,2
Kanta-Hämeen hyvinvointialue		8,5	7,7	7,3
Hämeenlinna		9,9	8,9	8,5

Vuoden 2022 tietojen mukaan työkyvyttömiä on Hämeenlinnassa 6,5% 25-64 vuotiaista ja vaikeasti työllistyviä 15-64 vuotiaita 5,2%. Luvut mukailevat koko maan keskiarvoja.

3.2 Päihteiden saatavuus ja käyttö Hämeenlinnassa

Päihteiden saatavuutta ja käyttöä seurataan ehkäisevän päihdetyön kohdentamiseksi, kehittämiseksi ja arvioimiseksi. Päihteiden saatavuutta ja käyttöä kuvataan muun muassa päihdekokeilujen ja päihteiden käytön ja rahapelaamisen määrällä. (THL, Päihdeavainindikaattorit.)

Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan Hämeenlinnan yläkoulujen 8. ja 9. luokkalaisista alkoholin käyttäjistä lähes 7% kertoi hankkineensa viimeksi juomansa alkoholin itse kaupasta. Toisella asteella alaikäisten alkoholiostot olivat samaa luokkaa. Yläkoululaisilla ja lukiolaisilla luvut olivat hieman nousseet, ammattioppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla hieman laskeneet. Alaikäisten savukeostot vähittäismyynnistä olivat vähentyneet yläkouluikäisillä tupakoinnin vähentymisen myötä. Lukiolaisista savukkeita oli saanut ostettua kaupasta noin 9% alaikäisistä lukion 1. ja 2. luokan opiskelijoista.

Yläkoulun 8. ja 9. luokkalaisista 8%:lla oli vuonna 2023 huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiiniuotteiden käyttöä tai rahapelaamista. Määrä on lisääntynyt vuodesta 2021, jolloin se oli 5%. Ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 22% (Vuonna 2021 määrä oli 17%) ja lukiolaisista 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 7% kokee näin (vuonna 2021 6%).

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2020	2021	2022	2023
Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) info ind. 5362	Hämeenlinna	yhteensä		4,9		7,7
Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) info ind. 5364				17,3		21,6
Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) info ind. 5363				6,3		7,3

Alaikäisten päivittäinen nikotiinituotteiden käyttö on lisääntynyt koko maan keskiarvoa enemmän. Vuonna 2023 jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta käytti 12% 8. ja 9. luokkalaisista, 31% ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista sekä 8% lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Hämeenlinnassa.

Alaikäiset arvioivat huumeiden hankkimisen hieman helpottuneen Hämeenlinnassa, kuten koko maassa. Vuonna 2023 yli puolet alaikäisistä nuorista kokee huumeiden hankkimisen olevan helppoa omalla paikkakunnalla.

Hämeenlinnan hytekyselyn 2023 mukaan 14% aikuisväestöstä juo humalahakuisesti 2-4 kertaa kuukaudessa tai useammin. Hämeenlinnalaisista 8% tupakoi päivittäin, alle 1% käyttää sähkösavuketta päivittäin ja 3% käyttää nuuskaa päivittäin.

3.3. Päihteiden käytön vaikutus hyvinvointiin

Suomessa eri väestöryhmien terveyserot ovat suuria. Alkoholien liikkakäyttö on yksi keskeisimmistä suomalaisten terveysuhista. Terveyshaittojen lisäksi käytöstä voi seurata myös suuri määrä erilaisia sosiaalisia ongelmia, kuten riitoja, väkivaltaa ja lasten laiminlyöntiä sekä taloudellisia ongelmia tai ongelmia työelämässä. Päihteiden käytön vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin voidaan kuvata esimerkiksi Poliisin rikostilastojen avulla, alkoholikuolleisuuden määrällä, päihdehuollon asiakasmäärillä ja esimerkiksi C-hepatiitin ilmaantuvuudella. (THL, Päihdeavainindikaattorit.)

Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö on aiheuttanut haittaa 2% 4. ja 5. luokkalaisista, 5% 8. ja 9. luokkalaisista, 8% ammatillisen oppilaitoksen 1.

ja 2. vuoden opiskelijoista ja 5% lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. Luvut mukailevat koko maan keskiarvoja.

Poliisin tietoon tuli vuonna 2022 henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia 5,7 asukkaalle/1000 asukasta kohden mikä on hieman vähemmän kuin Suomessa keskimäärin. Rattijuopumustapauksia sen sijaan on Hämeenlinnassa hieman koko maan keskiarvoa enemmän; 3,6/1000 asukasta kohden.

Päihdehuollon asiakasmäärät/1000 asukasta on Hämeenlinnassa hieman korkeammat kuin Suomessa keskimäärin. Mielenterveyspalveluiden, psykiatrian ja päihdehuollon nettokäyttökustannukset/asukas oli Hämeenlinnassa vuonna 2022 151e (koko maa 181e).

3.4. Päihdetilannekysely

Edellinen päihdetilannekysely on tehty A-klinikka Oy:n toimesta seudullisena loppuvuonna 2022. Päihdetilannekysely toteutetaan Kanta-Hämeessä jatkossa joka toinen kevät. Seuraava päihdetilannekysely toteutetaan maakunnallisena keväällä 2024.

4. Toimintasuunnitelma (taulukkomuodossa)

Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma Hämeenlinnassa vuosille 2024-2026 perustuu Hämeenlinnan hyvinvointisuunnitelmaan 2022-2026, sivistys- ja hyvinvointilautakunnan tavoitteisiin vuodelle 2024 ja THL:n ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman 2015-2025 kuuteen painopisteeseen.

Toimintasuunnitelma koostuu seuraavista osa-alueista:

- Ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat kunnossa
- Ehkäisevän päihdetyön edistäminen
- Ehkäisevän päihdetyön viestintä

- 4.1. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat kunnossa

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta/Mittarit
Ehkäisevä päihdetyö osa HYTE-työtä	Hyvinvointikoordinaattorilla selkeä tehtäväkuva ehkäisevän päihdetyön kokonaisuudessa	Hyvinvointipäällikkö ja hyvinvointikoordinaattori yhdessä	Vuoden 2024 aikana	Toteutunut/ei toteutunut
	EPT-ohjausryhmä (HYTE-työryhmä) tietää roolinsa ja työskentely on vastavuoroista	Hyvinvointikoordinaattori ja ryhmä yhdessä käy keskustelua tästä	Kevät 2024	Toteutunut/ei toteutunut
	EPT osana seuraavaa Hämeenlinnan HYTE-suunnitelmaa	Hyvinvointikoordinaattori ja hyvinvointipäällikkö	2025 aikana	Toteutunut/ei toteutunut
Pakka-mallin mukainen toiminta	Seudullinen kysyntätyöryhmä kokoontuu säännöllisesti ja ryhmä luo omat tavoitteensa	Hämeenlinnan, Janakkalan ja Hattulan EPT-vastaavat	4x/vuosi	toteutuneet kokoukset
	Kaupungin/seudullinen tarjontatyöryhmä kokoontuu säännöllisesti ja toimijoita motivoidaan ja sitoutetaan mukaan	Hyvinvointikoordinaattori	2x/vuosi	toteutuneet kokoukset ja yritysten osallistumisaktiivisuus
	Jalkautumiset nuorten keskuuteen juhlapäivinä seudullisesti (mm. vappu, lukuvuoden päätös)	Kuntien nuorisotyö ja vapaaehtoiset Janakkalan Saappaan kautta.	Jatkuvaa toimintaa	Hyvinvointikoordinaattori raportoi osaksi HYTE-raporttia vuosittain

	Anniskelulupien lausunnot	AVI pyytää tarvittaessa, hyvinvointikoordinaattori yhteyshenkilönä	Jatkuvaa toimintaa	Kuvataan määrää ja laatua HYTE-raporttiin vuosittain
	Päihdetilannekysely alueellisesti yhtäaikaisesti kaikissa kunnissa	OmaHämeen EPT-koordinaattori yhdessä kuntien EPT-vastaavien kanssa	Joka toinen vuosi keväisin, seuraava 2024	Yhteenveto ja nostot mm. mediaan, hyteraporttiin sekä ept-suunnitelmaan
Seudullinen ja alueellinen yhteistyö on toimivaa	Tiivis seudullinen yhteydenpito Hattulan ja Janakkalan EPT-vastaavien kanssa	Hyvinvointikoordinaattori	Jatkuvaa toimintaa	Toteutuneet seudulliset työryhmien palaverit, toteutuneet yhteiset kampanjat
	Osallistuminen HVA:n koollekutsumaan alueelliseen kuntien EPT-vastaavien verkostoon	Hyvinvointikoordinaattori	Jatkuvaa toimintaa	Kuvataan laadullisesti yhteistyön kehittymistä ja toteutumista. Yhteisten kokoontumisten määrä.

4.2. Ehkäisevän päihdetyön edistäminen Hämeenlinnassa

4.2.1. Lapset ja nuoret

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta/Mittarit
Terveyden edistäminen päihdeiden käytön ja haitallisen pelaamisen ehkäisyllä sekä päihdehaittoja vähentämällä.	Pakkamallin mukaiset ostokokeet	Hyvinvointikoordinaattori yhdessä tarjontatyöryhmän kanssa	Alustavasti Talvi/kevät 2025	Raportti ostokokeiden tuloksista. Yhteenveto mm. mediaan, hyteraporttiin ja ept-suunnitelmaan

	jalkautumistoiminnan kehittäminen	Hämeenlinnan, Janakkalan ja Hattulan EPT-vastaavat	Kehittämistyötä kevät 2024, kesällä jalkautumiset	Kuvataan jalkautumisten ja kohtaamisten määrää sekä laadullisesti toimintaa seudullisena yhteistyönä
	seudullinen/alueellinen Vape-kampanja	Hyvinvointikoordinaattori koordinoi suunnittelua, eri yhteistyötahoja	Kampanja-aika 1.-21.4.2024	Raportti kampanjan toteutuksesta ja tavoitettavuudesta. Kampanjan vaikutusta arvioidaan kouluterveyskyselyn 2025 tulosten julkaisun yhteydessä
	Päihdekasvatus peruskouluissa	Koulujen rehtorit, opetuspäällikkö, hyvinvointikoordinaattori, nuorisotyö	Jatkuvaa toimintaa	Koulut kuvaavat lyhyesti lukuvuosittain, millaista päihdekasvatusta kouluilla toteutetaan
	EPT koulupilotointi Kirkonkulman ja Lyseon kouluilla	rehtorit ja hyvinvointikoordinaattori	Lukuvuosi 2023-2024	Kuvataan laadullisesti, millaista yhteistyötä ja kokeiluja on tehty
	Opiskeluhuollon vuosikellon laatiminen	Opetuspäällikkö ja työryhmä	2024 aikana	Valmis vuosikello
	Huoltajien tietoisuuden lisääminen ajankohtaisista päihdeilmiöistä seudulla esim. seudullinen vanhempainilta ja Wilmaviestintä	Hyvinvointikoordinaattori yhteistyössä naapurikuntien ept-vastaavien ja seudullisen vanhempainyhdistyksen kanssa	tarvittaessa	Toteutuneet viestintäkampanjat ja kuvaus vanhempainiltojen ept-teemoista

4.2.2. Nuoret ja nuoret aikuiset

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta/Mittarit
Terveystiedon edistäminen päihteiden käytön ja haitallisen pelaamisen ehkäisyllä sekä päihdehaittojen vähentämällä.	Järjestöpäivä HAMKilla	Hämeen Setlementti ry koordinoi, hyvinvointikoordinaattori osallistuu ständillä, mukana myös ept-yhdistyksiä	tammikuu	Kuvaus ständistä/ esillä olevista teemoista ja järjestäjän arvio tapahtuman opiskelijamäärästä
	Ehkäisevän päihdetyön oppitunnit 1. vuoden sh ja th-opiskelijoille	Hyvinvointikoordinaattori ja HAMK yhteistyössä	tammikuu	Toteutunut/ei toteutunut
	Opinnäytetyö- ja kehittämistehtävien tarjoaminen ja yhteistyö HAMKin kanssa	HYTE-tiimi	jatkuvaa toimintaa	Kuvataan, minkä verran ja millaisia ept-teemoihin liittyviä opinnäytetöitä ja kehittämistehtäviä on tehty

4.2.3. Työikäiset ja ikäihmiset

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta/Mittarit
Terveystiedon edistäminen päihteiden käytön ja haitallisen pelaamisen	Hämeenlinnan kaupungin päihdesuunnitelman päivittäminen tarvittaessa	Hämeenlinnan kaupungin työhyvinvointiyksikkö	tarvittaessa	toteutunut/ei toteutunut

ehkäisyllä sekä päihdehaittoja vähentämällä.				
	Pysäkkihetkessä EPT-teemat esillä	Pysäkin henkilökunta	Ensimmäinen tammikuussa 2024	osallistujamäärä ja lyhyt kuvaus tilaisuuden kulusta
	"Hyvinvointikurssi" eläkkeelle jääville	Hyvinvointikoordinaattori ja Pysäkin henkilökunta	suunnittelu kesä-syky 2024, pilotti keväällä 2025	Pilotin jälkeen osallistujapalautteen perusteella jatkokehittäminen
	Vanhustenviikko	Vanhustyön verkosto, hyvinvointikoordinaattori tuo EPT-teemaa esiin omalla ständillä	lokakuu vuosittain	Kuvaus ständistä ja järjestäjän arvio tapahtuman opiskelijamäärästä

4.2.4. Hyvinvoinnin ja koulujen ammattilaiset

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta/Mittarit
Terveysten edistäminen päihteiden käytön ja haitallisen pelaamisen ehkäisyllä sekä päihdehaittoja vähentämällä	Seudullinen päihdefoorumi	Kolmen kunnan EPT-vastaavat ja OmaHämeen EPT-koordinaattori	marraskuu vuosittain	Osallistujamäärä, kerätty palaute ja lyhyt laadullinen raportti
	Koulutusta päihdeilmiöistä ja päihdekasvatuksen	Rehtorit ja hyvinvointikoordinaattori	Jatkuvaa toimintaa, käynnistyy vuonna 2024	Toteutuneet koulutukset ja niistä saatu palaute

	toteuttamisesta koulujen henkilökunnalle			

4.2.5. Elinkeino- ja viranomaisyhteistyö

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta/Mittarit
Terveystietoisuuden edistäminen päihteiden käytön ja haitallisen pelaamisen ehkäisyllä sekä päihdehaittoja vähentämällä	Vastuullisuuskoulutukset	Hyvinvointikoordinaattori, tarjontatyöryhmä, seudullinen ept-ryhmä	Jatkuvaa toimintaa	Kuvataan laadullisesti toteutuneita koulutuksia ja niistä saatua palautetta
	Pakka-materiaalien toimitus, jalkautuminen alkoholia myyviin yrityksiin	Hyvinvointikoordinaattori	Kerran vuodessa, kevät/kesä	Yritysten lukumäärä, lyhyt kuvaus käydyistä keskusteluista

4.3. Ehkäisevän päihdetyön viestintä

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta/Mittarit
Väestön tietoisuus alkoholin, tupakkatuotteiden, huumausaineiden ja rahapelaamisen haitoista ja riskeistä sekä niiden	Monikanavainen viestintä, nopea reagointi ajankohtaisiin ilmiöihin	Hyvinvointikoordinaattori	jatkuvaa toimintaa	Laadullinen kuvaus

ehkäisemisen keinoista lisääntyä				
	Sähkötupakan vastainen kampanja	Hyvinvointikoordinaattori ja suunnittelutiimi	Vapekampanja-aika 1.-21.4-2024	Somekanavien tavoitavuus sekä muu laadullinen kuvaus
	Tiedon ja koulutuskutsujen jakaminen verkostoissa	Hyvinvointikoordinaattori	jatkuvaa toimintaa	Laadullinen kuvaus
	EPT näkyä ja vaikuttaa tapahtumissa	Hyvinvointikoordinaattori	jatkuvaa toimintaa	Tapahtumien määrä ja teemat.
	Mediayhteistyö, mediatiedotteet	Hyvinvointikoordinaattori ja viestintäyksikkö	jatkuvaa toimintaa/aina tarvittaessa	Laadullinen kuvaus
	Kyselyiden tuloksista tiedottaminen	Hyvinvointikoordinaattori, HYTE-työryhmä, hyvinvointipäällikkö, viestintä	tarvittaessa	Laadullinen kuvaus
	EPT-viikko 45	Seudullisena/alueellisena yhteistyönä kansallisen teeman mukaista kampanjointia	marraskuu	Laadullinen kuvaus

5. EPT vuosikello

